

Läsdelegationens betänkande Barn och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället.

Remissvar från Östersunds kommun

Barn och ungdomar har rätt att få utveckla förutsättningar för en god förmåga i läsning, läsförståelse och skrivning. Detta är av yttersta vikt för en människas självbild, personliga utveckling och deltagande i samhällsfrågor. Senare års olika uppföljningar har visat på sviktande resultat vad anser ungas läsförståelse och intresse för läsning. Det finns anledning till handling och åtgärder på flera områden och nivåer för att förbättra detta. I Sverige har man dock sett en början till förbättring i jämförelse med tidigare nationella och internationella mätningar. Denna trend är en utmaning att ytterligare förbättra! Flera framgångsrika insatser görs inom läsningens område i och utanför skolan. Det finns dock områden att identifiera med ytterligare utvecklingspotential som kan vara av särskild vikt för barns och ungas läsning. Viktigt blir att arbeta med dessa utvecklingspotentialer. Jag har min bakgrund inom utveckling av förskole- och grundskoleverksamhet och har då fördjupat mig i vissa delar av betänkandet. Jag kommer att kommentera insatser i dessa delar.

3 Små barns språkutveckling.

3.2.2 Förskolan.

Forskning visar på viktiga perspektiv som förskolan ska fokusera på för att grundlägga en god läs- och skrivutveckling. Det är barns språkliga medvetenhet och då i första hand den fonologiska medvetenheten. Dessutom är barns mer generella språkliga förmågor avgörande. Ett rikt ordförråd, aktivt deltagande i samtal och förmåga till återberättande är områden förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla. I förskolans läroplan finns ett stort antal "språkmål" att sträva mot. Förskolans pedagogiska uppdrag är att integrera de språkliga perspektiven i sin undervisning inom alla målområden i läroplanen, såväl i planerad som mer spontan undervisning. Den reviderade läroplanen förtydligar språkets betydelse som verktyg i barns lärande och utveckling. När nu undervisningsbegreppet introduceras i förskolans läroplan finns anledning till pedagogisk reflektion kring vad detta kan innebära i den pedagogiska verksamheten.

3.5.3 Läslyftet i förskolan.

Förskolans pedagoger bör ges förutsättningar att, i högre grad än idag, delta i Läslyftet. Läslyftet är en utomordentlig kompetensutveckling för bl.a. förskolan. Formen för kompetensutvecklingen innehåller såväl uppdaterad forskning som praktisk tillämpning, parallellt med det kollegiala lärandet. De förskolor som deltagit

kan visa på stora framgångar inom förskolans undervisning. Att handledare är utbildade i kollegialt lärande är också en framgångsfaktor. Skolverket bör även framöver få i uppdrag att utbilda fler handledare i det kollegiala lärandet. Målet bör vara att det ska finnas ett antal handledare inom varje förskolenhet. Det behövs dock ytterligare tid och bättre förutsättningar för pedagogerna att arbeta med denna kompetensutveckling. Läslyftet kan också fungera som ett verktyg i förskolans systematiska kvalitetsarbete. Läslyftet bör i sin nuvarande form finnas kvar men även förnyas / kompletteras längre än till 2020.

4. Läsnings i skolan.

4.2.2 Lärarutbildningen.

Forskning visar att lärarnas undervisning är en av de större framgångsfaktorerna för elevens läs- och skrivutveckling. För lärare som undervisar i de tidiga skolåren är det viktigt att kunna praktisera flera sätt och metoder för att inleda läs- och skrivinläring för en elev. Undervisningsinsatserna ska kunna anpassas till elevers olika förutsättningar och behov. Lärarutbildningen har där ett stort ansvar att tillgodose detta i sina kursplaner och undervisning. Området läs- och skrivutveckling bör extra uppmärksammas såväl i den högskoleförlagda som den verksamhetsförlagda delen för grundskollärare i F-3.

4.4 Rekommendationer utifrån forskning

4.4.1 Läsundervisning

Vetenskapsrådet framhåller, i bl. a. en kunskapsöversikt, vikten av forskningsbaserade moment i den tidiga läs- och skrivinläringen. Uppföljning och utvärdering på enhetsnivå bör säkerställa att undervisningen inkluderar dessa moment. De moment som uppmärksammas är förskolans träning av den språkliga medvetenheten, att den första läsinläringen ska bygga på en systematisk undervisning om bokstäver-ljud och ortografisk läsning. Slutligen ska det säkerställas att avkodningen automatiseras. Viktigt med en vetskap om att ett väl utbyggt ordförråd är en tillgång för läsförståelsen. Tidiga stödsatser till de barn och elever som uppvisar hinder i sin läs- och skrivutveckling är alltid en framgångsfaktor. Lika viktigt är att utmaning för de barn/elever som kommit längre i sin språk-, läs- och skrivutveckling.

Språkutvecklande undervisning.

Alla lärare ska enligt läroplansuppdraget vara språklärare i sitt ämne. Detta betyder något mer än att tex. förklara ämnesspecifika begrepp och ord. Vad forskning säger om ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt är fortfarande ett utvecklingsområde. Forskning beskriver att språk- och kunskapsutvecklande undervisningen ska vara kontextrik, innehålla mycket språklig interaktion och det ska finnas tillgång till språklig stöttning vid elevens fortsatta arbete. Läslyftets olika moduler finns till hjälp för lärare att utveckla denna kompetens i sina lektionsupplägg.

En viktig kompetensutveckling för lärare. Detta gäller inte minst för de lärare som undervisar i de högre årskurserna.

Den språk- och kunskapsutvecklande undervisningen är ju också nödvändig för att stödja de flerspråkiga elevernas språk- och ämnesutveckling.

Läsförståelse

Resultat i senare nationella uppföljningar börjar visa en viss uppgång i elevers läsförståelse. Detta är naturligtvis mycket glädjande då vi vet att läsförståelsen påverkar möjligheterna att utveckla kunskaper i skolans alla ämnen. Undervisning i lässtrategier och läsförståelse bör även fortsättningsvis vara i fokus för lärares kompetensutveckling. Barbro Westlund betonar betydelsen av att elever får stöd i förmågan att ta sig an en ny text, inte enbart under de första skolåren, utan genom hela grundskolan. Inte minst för att olika texter kräver olika typer av läsförståelsestrategier. Även här blir det viktigt att betona betydelsen av att alla lärares ansvar att utveckla elevers språk kopplat till ett visst ämne. Mer kompetensutveckling! Läslyftet! Det behövs också mer forskning kring hur traditionell läsning och digital läsning förhåller sig till varandra avseende just lässtrategier och läsförståelse.

4.5 Några aktuella statliga satsningar.

4.5.1 Insatser gällande förskoleklass.

Kartläggningmaterialet i språklig medvetenhet och matematiskt tänkande är mycket bra utgångspunkt för undervisningen i förskoleklassen. Det är av stor vikt att de grundläggande färdigheterna i språklig medvetenhet grundläggs då detta är en stabil grund för den fortsatta läs- och skrivinläringen. Detsamma gäller matematiken. Viktigt att säkerställa att kartläggningmaterialet används i ett formativt syfte och att undervisningen anpassas därefter.

4.5.2 Läslyftet.

Läslyftet är en av de bästa kompetensutvecklingssatsningar som genomförts från skolverkets sida. Undervisningen ska vila på forskning och beprövad erfarenhet. Det är inte alltid så lätt för lärare att anknyta till forskning i alla delar i sin undervisning. I läslyftet får lärare en fantastisk tillgång till vetenskapligt väl underbyggda metoder och beprövade arbetssätt att praktisera i sin undervisning. Det finns ju redan ett stort antal moduler att, utifrån resultatanalyser, fördjupa sig i. Kombinationen att direkt omsätta teorin i praktisk verksamhet ger lärarna möjlighet till såväl utveckling som ett gemensamt professionellt yrkesspråk. Dessa moduler bör alltid finnas tillgängliga på skolverkets hemsida, uppdateras och kompletteras.

4.5.4 Nationellt centrum för språkutveckling.

NCS har arbetat upp ett nätverk med läs- och skrivutvecklare från landets olika län. Nätverksrepresentanterna har i sin tur lokala nätverk med läs- och skrivutvecklare i

länets kommuner. Dessa utvecklare har som regel ett övergripande ansvar kring utvecklingsinsatser inom "läs och skriv" i sina kommuners förskolor och skolor. NCS nätverksorganisation har haft mycket stor betydelse för den lokala utvecklingen inom kunskapsområdet läs- och skrivutveckling. NCS bör absolut ha fortsatt stöd att arbeta tillsammans med landets läs- och skrivutvecklare i ovan beskrivna nätverksorganisation. NCS arbete har också starkt bidragit till att kommuner inrättat ett kommunövergripande uppdrag och ansvar inom just läs- och skrivutveckling vid förskolor och skolor.

4.5.6. Läsa, skriva räkna – garanti för tidiga stödinsatser.

Forskning visar att tidigt stöd och tidiga insatser är en framgångsfaktor för elevers lärande och utveckling. Men det behövs uppenbarligen en lagstiftning för att säkerställa detta i. Viktigt att bedriva implementeringsinsatser kommuner.

6. Läsning på fritidshem.

6.1.2 Fritidshemmet i läroplanerna

Sedan 2016 har fritidshemmet fått en egen del i grundskolans läroplan. Begreppet undervisning används nu också i fritidshemmet. Det behövs kunskap och förståelse hur syftestext, långsiktiga mål och centralt innehåll kan mynna ut i undervisningssituationer i en verksamhet som av tradition inte omfattats av en "undervisningskultur". Troligen kan grundlärare för fritidshem och andra pedagoger i verksamheten behöva kompetensutveckling/stödmaterial om hur man kan arbeta med tex. läs och skrivutveckling och läsning mer generellt. Läslyftet för fritidshem kan vara en bra form för denna kompetensutveckling. Rektorer behöver stötta fritidshemmen i deras pedagogiska arbete i större utsträckning än vad som gjorts. Fritidshemmen har stor utvecklingspotential att främja och utveckla elevers läs- och skrivutveckling.

10. Uppföljning av och samverkan kring barn och ungas läsning.

10.2 Uppföljning av det läsfrämjande arbetet i och utanför skolan.

Den strukturerade läs- och skrivundervisningen ska tydligt visa riktningen mot de mål som läroplanen föreskriver och samtidigt vara av formativ karaktär. Således måste det vara en systematik i uppföljning, analys, utvärdering och insatser (SKA) på alla nivåer i ett skolsystem. Detta är avgörande för att få veta om man gör rätt insatser i ett läs- och skrivfrämjande arbete.

11. Framtidsfrågor.

11.1 Grundutbildning för yrkesgrupper som arbetar med barn och ungas läsning.

Det måste säkerställas att lärarutbildningen, grundskolelärare F-3, i sin utbildning ges möjlighet att utveckla professionell kompetens och olika "redskap" för att eleverna ska få en lyckad läs- och skrivinlärning, strategier för att utveckla en fullgod läsförståelse och erhålla lustfyllda läsupplevelser. Det ska också beaktas att det finns lärare i våra skolor som inte erhållit denna kompetens i tidigare lärarutbildningar vid landets lärosäten. Här utgör ju också en omfattande brist på utbildade lärare en stor utmaning.

11.2 Forskning och kunskapsspridning.

Lärares kompetens att inleda läs- och skrivundervisningen på olika sätt kan anses som en tillgång för de enskilda eleverna. Utifrån detta behövs övergripande utvärderande studier där effekter av de olika angreppssätten studeras. I enlighet med delegationens skrivningar behövs kvalitativa och kvantitativa långsiktiga forskningsprojekt kring effekten av olika metoder och arbetssätt. Detsamma *gäller Åtgärdsgarantin för läsning, skrivning och matematik*, det behövs forskning kring effekten av olika stödåtgärder.

Det nationella centret för språk-, läs- och skrivutveckling (NCS) och även Nationellt centrum för svenska som andra språk (NC) fyller en, och måste framgent fylla, en viktig funktion att verka för forskningsspridning. Här ska också nämnas att NCS, på ett föredömligt sätt, stödjer och stimulerar kommuner att aktivt arbeta kring läs- och skrivutveckling.

Östersunds kommun via
Birgitta Melin
Läs- och skrivutvecklare
Barn- och utbildningsförvaltningen.